IV. НАТУРГЕОГРАФІЧНІ ТА ГЕОЕКОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Мирослава Питуляк,
кандидат географічних наук,
доцент кафедри географії і методики її навчання
Микола Питуляк
кандидат географічних наук,
доцент кафедри географії і методики її навчання
Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка

СУЧАСНИЙ СТАН СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЛАНДШАФТІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ПРИДНІСТЕР'Я

Важливою проблемою сьогодення є використання земельних ресурсів на засадах сталого розвитку, що виключає поширення деградаційних процесів. Проте, у процесі реформування сільськогосподарської галузі часто виникає ситуація, що призводить до погіршення стану земельних ресурсів внаслідок використання застарілих технологій і досить високого рівня розораності території.

Сільськогосподарське землекористування є одним із наймасштабніших видів впливу на природні ландшафтні комплекси. Земельні ресурси з одного боку виступають як просторова база для будь-якої діяльності людини, а з іншого – є головним джерелом одержання матеріальних благ.

Тернопільське Придністер'я належить до територій давнього освоєння тому, рівень і масштаби сільськогосподарського природокористування тут значні.

У структурі сільськогосподарських ландшафтів Тернопільського Придністер'я найбільшу площу займають польові ландшафти, яким відповідають в земельному фонді орні землі. Їх частка в структурі сільськогосподарських ландшафтів становить 81,7%. Максимальні площі зайняті цими ландшафтами є у Борщівському і Заліщицькому районах. Значно меншою є частка лучно-пасовищних ландшафтів – 16,4% і садових – 1,9%.

Важливим показником дослідження стану сільськогосподарських ландшафтів Тернопільського Придністер'я є визначення коефіцієнта антропогенної перетвореності, який враховує як площу виду землекористування так і глибину перетвореності ландшафту.

Слабо перетвореними (4,51- 6,5) є сільськогосподарські ландшафти Монастириського району, зокрема на території таких сільських рад як: Велеснівська, Швейківська, Вербківська, Горішньослобідська, Гранітненська,

Горожанська, а також у Блищанській сільській раді Заліщицького району. Також низький показник антропогенної перетвореності в м. Борщів та смт. Скала-Подільська Борщівського району.

Середньоперетворені сільськогосподарські ландшафти (6,51-7,0) займають найбільші площі у Бучацькому районі, зокрема у Возилівській, Сновидівській, Озерянській та інших сільських радах, а також у Монастириському районі, зокрема у Підлісніянській, Висоцькій, Тростянецькій, та інших сільських радах. Середньоперетвореними є сільськогосподарські ландшафти у південній частині Заліщицького району.

Сильно перетворені сільськогосподарські ландшафти (7,01-7,5), здебільшого у східній частині Бучацького району, північній і південній частинах Заліщицького району.

Дуже сильно перетворені сільськогосподарські ландшафти (7,51-7,9) практично тільки в одному районі – Борщівському, відповідно в таких сільських радах: Кривченській, Бабинецькій, Висічанській, Жилинській, Циганській, Сапогівській, Ниврянській, Пилипчинській, Шупарській, Горошівській, Вільховецькій, Вигодській, Панівецькій, Кудринецькій, Турильченській, Урожайнівській та Устянській а також в Соколівській сільській раді Бучаць-кого району, м. Бучач, м Борщів, м. Монастириська та м. Заліщики.

Отримані значення коефіцієнта антропогенної перетвореності сільськогосподарських ландшафтів свідчать про переважання у їх складі середньоперетворених та сильноперетворених.

Значний рівень антропогенної перетвореності є наслідком тривалого господарського освоєння території із переважанням сільськогосподарського землекористування, розвиток якого зумовили сприятливі мікрокліматичні особливості долини р. Дністер, родючі ґрунти, наявність достатньої кількості трудових ресурсів у сільській місцевості. Далеким від оптимального знаходиться співвідношення площ земель різних за функціональним призначенням. Досить високим залишається рівень розораності цієї території (58,3%).

Тривале сільськогосподарське природокористування в області призвело не просто до збільшення частки сільськогосподарських ландшафтів, а й до значних змін у їх структурі, динаміці, до виникнення ряду екологічних проблем.

Екологічні проблеми виникають безпосередньо при використанні сільськогосподарських угідь. Вони пов’язані із внесенням органічних і мінеральних добрив, вапнування кислих ґрунтів, застосування хімічних методів захисту рослин, із способами обробітку ґрунту тощо. Через

недостатнє застосування ґрунтозахисних заходів, площа еродованих орних земель в Тернопільському Придністер'ї становить зараз 40,1 тис. га.

Найбільша площа еродованих земель у Борщівському районі – 15,7 тис. га, що становить 42,3% території району. В інших районах цей показник значно нижчий і коливається від 6,6 тис. га у Заліщицькому, до 9,5 тис. га у Монастириському районах. Частка еродованих земель у Монастириському районі є найвищою і становить 54,7% території, що пов'язано з особливостями рельєфу цього району.

Загальну характеристику стану родючості ґрунтів можна оцінити за еколого-агрохімічним балом. Такий бал земельної ділянки враховує не лише наявність у ґрунті поживних речовин, важких металів, пестицидів та радіонуклідів, а й поширені ґрунти, їх змитість, кислотність та інші фізико-хімічні властивості, які впливають на родючість ґрунту.

Аналізуючи якість ґрунтів сільськогосподарського призначення Тернопільського Придністер'я [1] бачимо, що всі чотири райони мають майже однакові показники якості ґрунтів, зокрема в Бучацькому середній бал становить (56), в Заліщицькому (46), Монастириському (54) та в Борщівському (49). Зокрема, в Бучацькому районі на грунти високої якості припадає 30%, середньої – 63% та на грунти низької якості – 7%. У Заліщицькому районі найвищий відсоток – 85% припадає на ґрунти з середньою якістю. В Монастириського районі частка грунтів середньої якості є найвищою і становить – 70%, а в Борщівському районі – 67%. Найменшою є частка грунтів з високою якістю в Монастириському районі і становить тільки – 3%. Частка грунтів з низькою якістю в цьому районі теж доволі велика – 20%. Загалом можна зробити висновок, що у Тернопільському Придністер'ї переважають грунти з середньою якістю, частка яких становить від 63% у Бучацькому районі до 85% у Заліщицькому районі. Також, у всіх чотирьох районах немає ґрунтів дуже високої якості, ґрунтів дуже низької якості та непридатних земель.

З метою оптимізації використання сільськогосподарських ландшафтів Тернопільського Придністер'я важливим є зменшення у їх структурі частки польових ландшафтів, а також формування збалансованої структури всіх класів антропогенних ландшафтів.

Список використаних джерел

1. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Тернопільській області [Електронний ресурс]. Режим доступу - www.menr.gov.ua/content/article/.